

Nu is het moment voor aanpak in jeugdzorg

Vanaf volgend jaar valt de jeugdzorg niet meer onder Den Haag maar onder gemeenten. De overgang moet leiden tot een betere jeugdzorg. Hoe lastig dat wordt is te zien bij het vorige jaar in Fryslân en Groningen gestarte Van de Straat-project.

Opinie

Derk Loorbach en
Frank van Steenberg

De decentralisatie van de jeugdzorg moet per 1 januari 2015 zijn gerealiseerd. Dat is althans de doelstelling van de Operatie Jeugdzorg, die via een geschetste 'marsroute' moet leiden tot een efficiëntere jeugdzorg waarin de kwaliteit beter 'geborgd' is.

Deze hele operatie is jaren geleden ingezet vanuit de visie dat jeugdzorg effectiever, beter en goedkoper georganiseerd kon worden via meer maatwerk, preventie, samenwerking en vertrouwen in de kracht van professionals en burgers. Inmiddels lijkt ze meer en meer te verzanden in retoriek, institutionele verzuring, stemmingmakerij en gesteggel over kwaliteitsborging, verantwoordingsmechanismen en risicomijding.

In de jeugdzorg hebben we te maken met een bestaand regime dat sinds de jaren zestig is geëvolueerd en door allerlei maatschappelijke factoren is verworden tot een zichzelf in stand houdend systeem. Dit is te veel gebaseerd op het minimaliseren van risico's voor de instellingen en organisaties zelf. In de praktijk vol goede bedoelingen is de situatie dat functies en taken zover zijn gespecificeerd en gekoppeld aan specifieke prestatie-indicatoren, dat niemand meer overzicht heeft maar er wel op detailniveau maximale controle en beheersing is.

Als bijeffect heeft dit ertoe geleid dat er in toenemende mate behoefte is aan afstemming, overleg, integratie en samenwerking, wat via dezelfde logica weer gevangen moet worden in meetbare en afrekenbare doelen, et cetera.

Deze vicieuze cirkel wordt versterkt door de financiering die is gekoppeld aan meetbare producten als behandelingen, trajecten, interventies, behandelingsplannen. Hiermee is een systeem ontstaan dat is gebaat bij instandhouding van het probleem, of erger nog: bij

een toename van het probleem. Dit probleem-industrieel complex rond zorg en welzijn wordt nu verwacht over de eigen schaduw heen te springen en tot een grote vernieuwing te komen.

Hoe lastig dit is zien we bijvoorbeeld in het programma Van de Straat, dat een jaar loopt in Fryslân en Groningen. Dit bouwt voort op een aantal pionierende initiatieven als Zienn en Campus Diep, waarin al een aantal jaren geëxperimenteerd wordt met nieuwe aanpakken, gericht op het bieden van een stabiele basis voor dak- en thuisloze jongeren.

Van deze jongeren heeft bijvoorbeeld 60 procent een voorgeschiedenis in de jeugdzorg. Een jongere die eenmaal terecht komt in de jeugdzorg ontsnapt hier bijna niet meer uit. Of zoals een van de jongeren in het programma stelt: „Ikzelf ben al geïnstitutionaliseerd en opgegeven, maar ik hoop dat de veranderingen het voor de volgende generatie wel beter maken.”

Ook weten de jongeren zelf de inertie van het systeem feilloos te benoemen: „Je wordt binnen Jeugdzorg alleen op een bepaalde manier opgevoed. Op problemen en het afleren van zaken. Er wordt puur gereageerd op wat er fout gaat. Je krijgt het gevoel: het ligt aan jezelf.”

Maar ook de contraproductieve werking die het gevolg is van schotten, gestapelde trajecten, wisselingen in begeleiding en de ineffectiviteit van de huidige complexe behandelingen: „Doordat ik elke keer opnieuw mijn verhaal moet vertellen, word ik gedwongen in het verleden te blijven leven terwijl ik gewoon vooruit wil.”

Deze uitspraken geven haar-scherp zicht op een falend systeem dat vooral met zichzelf in de knoop zit en oplossingen vooral zoekt in 'betere afstemming' en 'meer integraal werken', zonder de eigen positie of rol principieel ter discussie te (willen) stellen.

Tegelijkertijd komt deze operatie niet uit de lucht vallen, evenmin als de oorspronkelijke gedachte erachter. Vanuit de praktijk is er de afgelopen jaren een hausse aan een meer

Protestbijeenkomst tegen de uitkleding van de jeugdzorg, eind januari in Den Haag. Foto: ANP

Deze echte transitie valt niet te managen of te sturen op klassieke wijze, maar ontstaat en is ook al langer bezig

fundamentele verandering van de jeugdzorg. Vanuit de wetenschap die zich al bijna vijftien jaar met transities bezighoudt worden deze gedefinieerd als een revolutionaire systeemverandering op een termijn van decennia die zich op de korte termijn in kleinere vaak schoksgewijze stappen voltrekt. Daaraan gekoppeld zijn alternatieve praktijken, experimenten en concepten ontwikkeld die expliciet inzetten op preventie en kwaliteit van leven vanuit een andere manier van denken en werken.

Onder al deze voorbeelden ligt een gedeelde visie op een toekomstige jeugdzorg, die inderdaad gaat over eigen kracht, sociaal kapitaal, frontlijn, integraal en transitie. Maar ze vertrekt daarentegen niet

vanuit het bestaande systeem maar vanuit de plek, de wijk en de mens. De alternatieve aanpakken komen opvallend genoeg vanuit zeer verschillende hoeken: de zorgverzekeraar, de woningcorporatie, de lokale welzijnsinstelling, de gemeente, de school of zelfs een burgerinitiatief. Wat ze kenmerkt is een sociaal netwerk van verschillende disciplines die vanuit zoeken, leren en experimenteren de belangrijkste opgaven in een gebied identificeren, verbinden aan oplossingen en deze ook direct realiseren zonder enorme verantwoording.

Het paradoxale is dat de Transitie Jeugdzorg tegelijkertijd het momentum versnelt voor de vernieuwing naar maatschappelijk ingebedde zorg, maar dat het ook de kans op een 'schijntransitie' versnelt. In dit laatste geval richten gemeenten, zoals we nu zien, onder grote druk bijvoorbeeld overal wijkteams in zonder dat dit ook gepaard gaat aan het afbreken van bestaande structuren en een echt andere manier van werken. In de praktijk betekent dat dus een extra laag aan complexiteit op het huidige systeem. In onze optiek is deze strijd nog niet gestreden en zal dat ook op 1 januari 2015 nog niet zijn. Het is wel zaak om slimmer over deze transitie en de sturing na te denken.

Wellicht is dit een onvermijdelijke fase in de door ons geschetste fundamentele verandering, maar het gevaar is groot dat het huidige

momentum wordt gemist. En dit terwijl de potentiële winst groot is: nieuwe aanpakken gericht op preventie, een gezonde leefstijl en leefomgeving, stabiele thuissituaties en stevige sociale netwerken zijn onmiskenbare factoren die een hele hoop problemen kunnen voorkomen en daarmee enorme besparingen teweeg brengen. Maar belangrijker nog de kwaliteit van leven enorm verbeteren.

Deze echte transitie valt niet te managen of te sturen op klassieke wijze, maar ontstaat en is ook al langer bezig. Wat wel kan is het beïnvloeden van richting en snelheid. Wat dat betreft schiet de nu behoorlijk militaristische aanpak zichzelf in de voet en lijkt het tijd voor een slimme sturing die gebaseerd is op visie, vertrouwen en doorzettingsmacht.

Derk Loorbach is directeur van onderzoeksinstituut DRIFT aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en hoogleraar sociaal-economische transitie. Frank van Steenberg is onderzoeker en adviseur transitie in het sociale domein bij DRIFT

Vandaag worden de resultaten van het eerste jaar Van de Straat gepresenteerd tijdens een volgeboekte arenasessie in Leeuwarden

www.vdstraat.com

Tijd voor veilige fietsroutes in Achtkarspelen

Opinie

Piet Boelens

Eindelijk licht aan eind van de tunnel! Dat kun je wel zeggen, nadat al in 1999 een beroep gedaan werd op de gemeente Achtkarspelen door de toenmalige groep jeugdige actievoerders voor fietsveilige routes op weg naar school in Kollumerland ('Licht geeft zicht').

De toenmalige verantwoordelijke wethouder Van der Ploeg gaf aan geen geld te willen besteden aan een paar lichtmasten op grondgebied van Achtkarspelen langs het

fietspad vanaf de tunnel Veenklooster langs het sportveldencomplex op weg naar de Jeltingaloane; dit ondanks dat de gemeente Kollumerland wel voortvarend besloot de verlichting op een aantal fietspaden fors te verbeteren, onder meer langs het fietspad door Veenklooster op weg naar de tunnel. Argument was dat Achtkarspelen groter was dan dit fietspad.

Met genoeg lees ik dat er sprake is van voortschrijdend inzicht. De belangrijkste fietsroutes bij Gerkesklooster/Stroobos, Boelenslaan en Twijzelerheide krijgen binnenkort extra lantaarnpalen. Ja inderdaad, de verenigingen van Plaatselijk Belang van de onderscheiden dorpen

zullen de lichtmasten eerst zelf moeten voorfinancieren, waarna de gemeente Achtkarspelen in 2017 pas terugbetaalt. Tenminste, als de bezuinigingen hun resultaat hebben opgeleverd. *It keallet swier yn Achtkarspelen.*

Misschien kunnen de partners in deze nog garen spinnen bij het navolgende: de provincie Fryslân (besluit Provinciale Staten) heeft eind vorige eeuw besloten subsidiemogelijkheden te geven voor fietsveilige routes. Gemeenten kunnen daartoe projecten indienen, die daarna goetst worden.

Ieder jaar wordt daar in Fryslân een X-bedrag voor beschikbaar gesteld. Uiteraard zal moeten worden

Misschien dat er dan toch óók nog een paar lichtmasten op weg naar de Jeltingaloane geplaatst kunnen worden

voldaan aan bepaalde criteria. De gemeente Kollumerland heeft daar in 1999 gebruik van gemaakt. Wellicht dat er nog meer subsidiemogelijkheden zijn. Handig, dunkt me, om vóór de start en gunning van de werkzaamheden in de gemeente Achtkarspelen hier nader onderzoek op te verrichten.

Misschien dat er dan toch óók nog een paar lichtmasten op weg naar de Jeltingaloane geplaatst kunnen worden. Dán zijn er vanuit de richting Leeuwarden ook eindelijk volledig fietsveilige routes naar scholen in Buitenpost. Eind goed, al goed?

Piet Boelens woont in Kollumerzwaag